

<article>

Projecte TRAMA. Formació per al treball en xarxa

Equip de coordinació de TRAMA: Miquel Angel Essomba (coordinador general i de la UAB), Daniel Muntané (coordinador tècnic), Elena Noguera i Anna Forés (UB-Pedagogia), Roser Boix (UB-Formació del professorat), Mireia Civís (URL-Blanquerna), Jesús Vilar (URL-IF Pere Tarrés), Jordi Planella (UOC), Alfons Romero (UDG), M. Pau Cornado (UDL), Pilar Iranzo (URV), Joan Soler (UVIC) i Roser Argemí (Fundació Jaume Bofill).

Data de presentació: 19/11/2008

Data d'acceptació: 24/11/2008

Data de publicació: 30/11/2008

//Resum

Aquest article vol exposar el treball de recerca i de construcció del coneixement sobre la docència del treball en xarxa dut a terme durant dos anys per les facultats d'educació de les universitats catalanes. El projecte d'educació i treball en xarxa (TRAMA) té per objectiu promoure la formació inicial dels professionals dels àmbits socioeducatius en treball en xarxa i l'impuls d'estratègies de treball integrat per donar resposta als reptes que la societat actualment planteja a l'educació. Aquest projecte se centra en la sensibilització del professorat universitari i la inclusió dels aspectes relacionats amb el treball en xarxa en el currículum de la formació inicial dels professionals de l'àmbit socioeducatiu.

//Mots Clau

Treball en xarxa; competències; educació

1. Justificació

Aquest article vol exposar el treball de recerca i de construcció del coneixement sobre la docència del treball en xarxa dut a terme durant dos anys per les facultats d'educació de les universitats catalanes.

El treball en xarxa és un concepte que no té un significat unívoc en l'àmbit de l'educació. El treball en xarxa, com a mètode, no s'entén sempre de la mateixa manera i això dona lloc a aproximacions sensiblement diferents d'un mateix concepte.

La idea de xarxa està cada vegada més present en la nostra societat, especialment a causa de l'aparició de les noves tecnologies aplicades a l'àmbit de les comunicacions telemàtiques. Internet, entesa com a gran xarxa global, s'ha apropiat del significat del treball en xarxa de tal manera que aquest sovint s'entén només des d'aquesta perspectiva de la comunicació virtual.

D'altra banda, les idees de coordinació, cooperació i treball en equip estan molt arrelades als plantejaments de funcionament, tant en l'àmbit institucional com en el de la pràctica professional. L'aparició d'un concepte com és el de treball en xarxa, proper al significat dels plantejaments i les pràctiques amb més tradició, porta sovint a un procés d'acomodació d'aquest nou plantejament a les pràctiques que fins ara s'estaven realitzant. El resultat és que el treball en xarxa es converteix en sinònim de coordinació, de treball cooperatiu o de treball en equip i, per això, en tant que pràctica professional i institucional, no difereix gaire de les altres pràctiques.

Aquest article recull el concepte de treball en xarxa des de la vessant del treball en xarxa que nosaltres hem definit en el projecte anomenat *TRAMA*.

TRAMA és el nom que rep el projecte impulsat i finançat per la Fundació Jaume Bofill, amb la intenció de fomentar la construcció de coneixement sobre l'adquisició de competències sobre treball en xarxa que cal facilitar en la formació inicial dels professionals de l'educació.

TRAMA és un projecte interuniversitari que aplega diferents centres que ofereixen estudis d'educació superior en educació:

Les facultats implicades han estat:

- Facultat de Formació de Professorat de la UB
- Facultat de Pedagogia de la UB
- Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna de la URL
- Escoles Universitàries de Treball Social i Educació Social Pere Tarrés de la URL
- Estudis de Psicologia i de Ciències de l'Educació de la UOC
- Facultat d'Educació i Psicologia de la UDG
- Facultat de Ciències de l'Educació de la UDL
- Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia de la URV
- Facultat d'Educació de la UVIC
- Professorat de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB

En el marc del Projecte TRAMA, entenem per treball en xarxa qualsevol acció en què, en tots els processos - construcció de coneixement, organització, avaluació - hi intervenen diferents professionals i/o agents amb implicacions educatives i que treballen en col·laboració per assolir un objectiu comú que respon a les necessitats o projectes integrals d'un context, àmbit o territori.

En conseqüència, a l'hora de comprendre el treball en xarxa, apareixen sis dimensions:

- la construcció de coneixement sobre una realitat social;

- la perspectiva de procés;
- la diversitat de professionals, agents socials i els rols que hi juguen;
- el treball cooperatiu/en col·laboració;
- l'assoliment d'un objectiu comú i compartit;
- la resposta a necessitats d'un context, àmbit o territori específic.

Ens trobem, doncs, davant d'un procés de transformació cultural i pedagògica que ens fa replantejar la funció del professorat universitari i també la pròpia universitat com a institució al servei de la societat. Ens cal una redefinició de la identitat docent per poder fer front als reptes plantejats. El nou paper del docent universitari s'ha de fonamentar en criteris que parteixin de la realitat social en què ens trobem immersos i en les necessitats reals del món professional:

- col·laboració i treball en xarxa entre diferents professionals, dins i fora del propi àmbit d'actuació des d'un format de corresponsabilitat;
- pertinença participativa com a component bàsic per a la contextualització i la integració dels problemes socials i polítics en el discurs pedagògic;
- flexibilitat i capacitat d'adaptació constant a la diversitat, als espais d'aprenentatge i a la configuració i l'organització curricular dels estudis;
- reconeixement científic per fomentar el treball autònom de l'alumnat amb diferents necessitats i interessos diversos i de procedència també diversa;
- formació pedagògica permanent i coaprenentatge com a imperatiu per aconseguir aprenentatges significatius i funcionals en l'alumnat;
- excel·lència i qualitat docent com a elements justificatius del grau d'aproximació a les accions i les decisions socials i productives de la societat.

Aquests criteris avalen la necessitat de canvi en la cultura del professorat universitari situat en un context institucional on s'estan implementant estratègies de canvi que explícitament i/o implícitament porten a emprar altres metodologies de treball i a visualitzar un nou concepte de pràctica professional amb referents diversificats. Són criteris propis del concepte d'identitat, que cal redefinir, a causa del caràcter dinàmic i de transformació permanent que el caracteritzen; però també per motiu de les relacions complexes entre la definició que el professorat universitari té de si mateix i la visió que en fan les persones que l'envolten. Creiem que cal entendre aquest canvi de cultura com a procés en construcció o reconstrucció continuada, com un procés constant de definició i redefinició de la identitat.

2. Objectius

El projecte d'educació i treball en xarxa (TRAMA) té per objectiu promoure la formació en treball en xarxa dels professionals dels àmbits socioeducatius i l'impuls d'estratègies de treball integrat per donar resposta als reptes que la societat planteja a l'educació actualment. Aquest projecte se centra en sensibilitzar el professorat universitari i en incloure els aspectes relacionats amb el treball en xarxa en el currículum de la formació inicial dels professionals de l'àmbit socioeducatiu.

Aquest projecte va sorgir, d'una banda, per contribuir a la millora de les polítiques educatives desenvolupant experiències que fomentin la cooperació entre l'escola, la família i la resta d'agents educatius. I d'una altra banda, com a resultat de les reflexions que la Comissió Educació i Comunitat, promoguda per la Fundació Jaume Bofill, va fer durant el curs 2004-05 entorn del treball comunitari i en xarxa entre els agents educatius. Aquest treball està publicat en el número 48 de la col·lecció Finestra Oberta: «Educació comunitat, reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius».

3. Metodologia

El treball realitzat durant el curs 2007-08 ha consistit en organitzar, elaborar i aplicar tres fases del projecte que impliquessin a tot el professorat universitari d'educació que mostrés interès en aquesta temàtica.

El desenvolupament de la recerca s'ha dut a terme amb diferent professorat universitari de les 8 universitats catalanes que tenen estudis en ciències de l'educació.

El projecte TRAMA s'ha plantejat obtenir al final de cada fase uns productes que signifiquen la visualització del procés de recerca. Aquests productes, en la mesura que recullen informació necessària per poder plantejar aspectes relacionats amb fases posteriors del projecte, representen alhora el pont entre una fase i la posterior. S'han anomenat «document de bases un, bases dos i bases tres».

El projecte ha previst com a producte de la fase de diagnòstic obtenir un mapa d'experts/es i col·laboradors/es i un banc de bones pràctiques docents en el treball en xarxa. Això significa que la recollida d'informació permet detectar les persones amb experiència en el treball en xarxa en un o més dels tres àmbits (docència, recerca o participació en projectes), detectar les persones interessades en col·laborar en el projecte i recollir informació qualitativa sobre les experiències del professorat en el treball en xarxa en els tres àmbits.

Per tal d'abordar aquest procés de recollida d'informació s'han tingut en compte algunes consideracions prèvies.

En primer lloc, la informació que cal obtenir ha de procedir directament de la població que constitueix l'objecte d'estudi. Es tracta, per tant, del conjunt del professorat de les facultats d'educació que estan implicades en el projecte (aproximadament 1500 professors i professores).

En segon lloc, el terme de treball en xarxa no és conegut per tothom ni té tampoc un significat unívoc. De fet, «treball en xarxa» és un terme molt utilitzat en diferents àmbits i amb significats diferents. Les xarxes informàtiques són un exemple clar d'un concepte de treball en xarxa diferent al que es planteja en el projecte.

Una tercera consideració que s'ha de tenir en compte és que la vinculació del professorat amb el treball en xarxa pot estar inserit en diferents àmbits. Des del projecte se'n plantegen concretament tres (que no s'exclouen mútuament):

- 1) En l'àmbit de la docència amb la integració del treball en xarxa com a contingut/metodologia de l'assignatura
- 2) En l'àmbit de la recerca sobre els temes de treball en xarxa
- 3) En l'àmbit de la gestió i participació en projectes de treball en xarxa

En quart i darrer lloc, la major part del professorat no coneix el projecte TRAMA. Ha calgut tenir en compte aquest aspecte a l'hora d'obtenir el mapa de col·laboradors/es.

Sobre la base d'aquests objectius i aquestes consideracions, els instruments emprats per recollir la informació calia que complissin els requisits següents:

- a) Senzillesa i tenir resposta ràpida. Han de ser instruments prou senzills perquè el professorat els pugui utilitzar de manera autònoma i suficientment curts perquè el temps dedicat a respondre no sigui de més de 5 minuts.
- b) Que es pugui respondre amb independència del coneixement en profunditat del projecte. Tot i això, som conscients que el coneixement del projecte pot motivar la resposta i impulsar la col·laboració del professorat.
- c) Que permeti obtenir informació quantitativa i qualitativa.

Tenint en compte aquests elements, es considera pertinent utilitzar tres instruments diferenciats: dos qüestionaris i un formulari sobre bones pràctiques docents.

La segona fase és d'experimentació i de posada en pràctica i la tercera de recollida de dades i avaluació. Les fitxes recollides són 39 d'experimentació i 28 d'avaluació de les experimentacions. També s'han fet entrevistes i grups de discussió. En concret es van fer 5 entrevistes i 2 grups de discussió.

4. Primers resultats

La impressió general que es desprèn dels resultats és que el projecte TRAMA ha servit sobretot per conscienciar les persones que hi han participat de la importància del treball en xarxa en els estudis d'educació. Aquesta importància queda palesa en totes les respostes sobre l'impacte de les experiències: el treball en xarxa serveix per millorar els estudis, les futures capacitats professionals dels estudiants, les relacions entre la universitat i l'entorn, com també la pròpia tasca docent. Una altra prova d'aquesta presa de consciència és el fet que les competències

més treballades (tant pel que fa a cada experiència específicament com pel que fa a les competències sobre el treball en xarxa treballades conjuntament) han estat les vinculades amb aquesta obertura a l'exterior.

Les experiències també han servit per posar de relleu quins són els obstacles que dificulten la docència del treball en xarxa. Hem distingit dos tipus de dificultats: unes de caràcter més teòric i acadèmic, les altres vinculades amb les dificultats pròpies de treballar amb professionals externs.

Entre les dificultats teòrico-acadèmiques destaquen les dificultats per aprofundir adequadament en el concepte de treball en xarxa, atesa la polisèmia del terme en l'àmbit del treball professional. També es parla de les dificultats per trobar exemples-model de treball en xarxa útils per a l'alumnat. Finalment, s'assenyala també el fet de no tenir molt clar un esquema comú de treball per a la recerca.

Ja que un dels objectius del projecte TRAMA era treballar aquests aspectes, les dificultats poden ser fruit de dos fenòmens ben diferenciats:

- 1) Que TRAMA hagi de treballar encara amb més profunditat el marc de referència teòric que faciliti la docència del treball en xarxa (feina que l'Equip de Coordinació està realitzant).
- 2) Que com part de les experiències analitzades en aquest projecte s'han realitzat durant el primer semestre, el professorat implicat no hagi tingut temps de treballar-les des de les referències proporcionades pels documents de base.

Entre les dificultats relacionades amb el treball amb professionals externs s'assenyala la complexitat de projectes i els serveis del barri, així com certa reserva, per part de les institucions o entitats que són objecte del treball per compartir amb l'alumnat la informació relacionada amb el funcionament, l'organització i el model de gestió. Això vol dir que potser caldria potenciar institucionalment marcs de cooperació (per exemple, a l'estil dels que ja es desenvolupen en les pràctiques) per tal que la docència del treball en xarxa funcioni correctament.

Pel que fa a les condicions que afavoreixen el treball en xarxa, un primer grup està relacionat amb la forta implicació de l'alumnat en aquest tipus d'activitat. Un segon grup es centra en els processos que el treball en xarxa implica: treball en equip, compartir recursos per internet, etc. Un tercer grup de condicions afavorides del treball en xarxa té a veure amb el marc conceptual que el projecte TRAMA facilita com a punt de partida de referència teòrica per treballar el tema. Finalment, tenim un darrer grup de condicions relacionades amb la possibilitat de sortir de la facultat i/o contactar amb professionals externs/es.

El grau de participació dels diferents agents ha estat bastant diferent en funció de les fases (planificació, desenvolupament i avaluació) de les experiències. El professorat ha tingut un paper molt actiu en totes les fases, seguit de l'alumnat, especialment en la fase de desenvolupament. El paper dels professionals externs s'ha relegat ben bé exclusivament a la participació en el desenvolupament de l'experiència. Potser caldria potenciar-ne el paper en la fase de planificació per tal d'evitar algunes de les dificultats que s'assenyalaven anteriorment, sobretot tenint en

compte la importància que per a aquests professionals ha tingut la intervenció en la formació i atès que s'ha valorat molt positivament que la universitat considerés rellevant les realitats o el coneixement de persones expertes per construir coneixement.

5. Conclusions i continuïtat del projecte

A partir de les avaluacions de les experimentacions i del treball desenvolupat des del grup de coordinació, es destaca de manera unànime la importància cabdal que té el treball en xarxa per a la formació inicial dels professionals de l'educació. Els arguments a favor destaquen sobretot el canvi de paradigma que aquest treball implica en posar l'accent sobre les funcions i la identitat professional. Això permet entendre l'educació com a tasca comunitària, en la qual s'impliquen professionals amb diferents funcions per atendre la diversitat i garantir col·lectivament el desenvolupament òptim dels processos educatius. També permet avançar cap a una perspectiva inclusiva, alhora que desenvolupar el treball cooperatiu no només entre els propis professionals sinó també amb tots els agents socioeducatius de la comunitat.

És important que entre tots i totes sapiguem concretar aquestes idees en els nous plans d'estudis, donant sentit a la competència de treballar en xarxa ja des de la pròpia universitat, fent projectes entre assignatures i ensenyaments diferents i implicant-hi agents externs, tot partint de l'anàlisi d'experiències concretes i reals.

La continuïtat del projecte TRAMA té quatre canals de difusió i prospectiva: el primer és una publicació dins de la col·lecció Finestra Oberta de la mateixa Fundació Jaume Bofill, el segon és un recull digital mitjançant una pàgina web de tot el projecte TRAMA, el tercer és el Congrés de Formació Inicial per al Treball en Xarxa a la Universitat¹, que es durà a terme Durant el mes de febrer de 2009, i evidentment el darrer és la possibilitat de repetir i ampliar les experiències en les diferents seus universitàries i en les diverses titulacions.

<Bibliografia recomanada>

- ALSINET, J.; RIBA, C.; RIBERA, M.; SUBIRATS, J. (coord.) (2003). *Més enllà de l'escola. Transformacions socials i noves dinàmiques educatives i professionals*. Barcelona: Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 37.
- AA.VV. (2007) La xarxa com a contingut i forma de treball. Monogràfic. *Educació Social. Revista d'Intervenció socioeducativa*, 36.
- AA.VV. (2007). Els Plans Educatius d'Entorn. Monogràfic. *Fòrum. Revista d'Organització i Gestió educativa*, 12.
- PEÑALVER, C. (1987). Las explicaciones sistémicas: una aproximación a la epistemología sistémica. A J. L.Castillejo i A. Colom. *Pedagogía sistémica*. Barcelona: Ceac. pp.45-63.

¹ 1r Congrés de Formació per al Treball en Xarxa a la Universitat. Complexitat, corresponsabilitat i construcció del coneixement, adreçat al professorat universitari i professionals interessats. El congrés tindrà lloc els propers 12 i 13 de febrer de 2009 a la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport de la Universitat Ramon Llull- Blanquerna, al carrer Císter núm. 34 de Barcelona. Es pot fer la inscripció enviant per fax la butlleta del programa adjunt o bé des de la pàgina web: <http://fbfill.cat/inscripcio.php>, on també hi ha el programa del Congrés http://www.fbfill.cat/intra/fbfill/documents/TRAMA_congres.pdf

MOLINA, J. L. (1995). Análisis de redes y cultura organizativa: una propuesta metodológica, *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 71-72, 249-263.

MOLINA, J. L. (2001). *El análisis de redes sociales. Una introducción*. Barcelona: Ed. Bellaterra/SGU.

SUBIRATS, J. I ALBAIGÉS, B. (coords.) (2006). *Educació i comunitat. Reflexions al l'entorn del treball integrat dels agents educatius*. Col·lecció Finestra Oberta. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

TWELTREES, A. (1988). *Treball de Comunitat*. Barcelona: Pòrtic.

//Referència recomanada

AA.VV. (2008) Projecte TRAMA. Formació per al treball en xarxa. [En línia] *REIRE: Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, 1, 23-30 <<http://www.raco.cat/index.php/REIRE>>

</article>

```
_dades.autor;
nom =Equip Coordinació TRAMA
càrrec = Fundació Jaume Bofill
email = dmuntane@fbofill.cat
```

